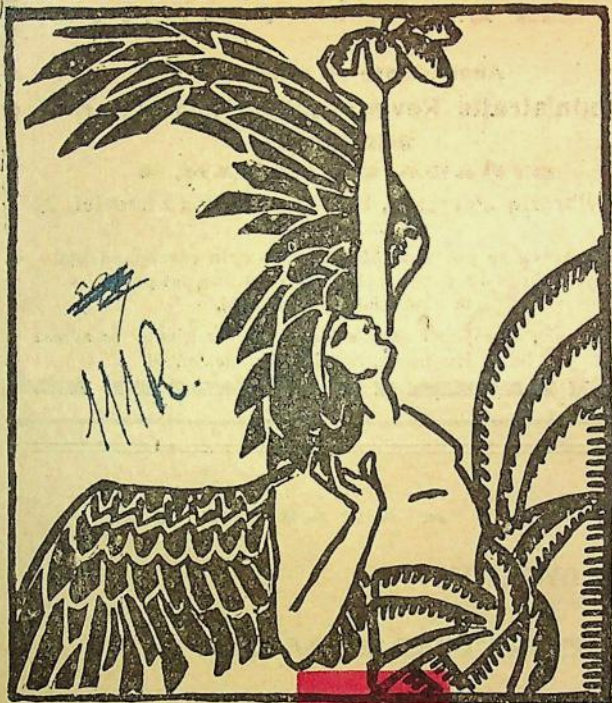

ISBURATORUL *Literar*

REVISTA SAPTAMANALA

SUMARUL No. 7

E. Lovinescu	Figurine
Alexandrina Scurtu	Si Eu
G. Rotică	Poteca părăsită
V. Al. Jean	Amintiri despre Cerna
Eugen Relgis	Artă abstractă
I. Valerian	Teama
Ion Călugăru	Lăutarul și Șerpele
Mihail Cosma	Homo

CRONICA LITERARĂ. — MIHAIL IORGULESCU. — Ramiro Ortiz: *Cronici Italiene*. — I. Agărbiceanu: *Zilele din urmă ale Căpitanului Părvu*. — N. Băzrăria: *În închisorile turcești*.

CRONICA ARTISTICĂ. — VICTOR ION POPA. — Horațiu Dimitriu.

CRONICA DRAMATICĂ. — F. ADERCA. — *Teatrul Național: Nora*. — *Compania Marloara Voiculescu: Regele*. — *Insemnări Literare*.

SBURĂTORUL LITERAR

Revistă Literară, Artistică și Culturală

Prețul unui număr

LEI 2.-

Abonamente : pentru un an Lei 100.—

„ / „ „ 60.—

Abonamente se primesc la :

Administrația Revistei „Sburătorul Literar“

BUCUREȘTI

STRADA SMÂRDAN, 4

și a librăria „Mercur“, București, Calea Victoriei, 27

**Deasemenea se pot face Abonamente prin corespondență,
trimițându-se costul respectiv prin mandat poștal,
la Administrația Revistei.**

**Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa
d-lui E. Lovinescu, Strada Câmpineanu, 40.**

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

CRITICE VOL. VI

Alexandru Macedonski, Hortensia Papadat-Bengescu,

Gala Galaction, Oct. Goga, N. Iorga, D. D. Pa-

trașcanu, N. Gane, Gh. Lazăr, D. Anghel, C. Stere,

Figurine literare, Anticipații literare, etc.

Ed. „Ancora“ Alcalay & Calafateanu

PREȚUL LEI 15.—

SBURĂTORUL LITERAR

REVISTA LITERARA, ARTISTICA ȘI CULTURALA

DIRECTOR: E. LOVINESCU

FIGURINE

LUCIAN BLAGA

II

Lirismul d-lui Lucian Blaga nu se distinge prin calitatea intelectuală a emoției. Chiar dacă unele din poeziile sale se pot reduce la o simplă cugetare, emoția rămâne încă discutabilă. Adevărata intelectualizare a poeziei nu consistă în substituirea elementului emoțional prin elementul noțional ci în extragerea emoției din domenii rezervate speculației intelectuale. În acest înțeles, putem avea o emoție metafizică, matematică sau astronomică pe atât de impresionantă pe cât e de rară. Contemplația motorului ce acționează un vast sistem de mașini prin nervurile lui de oțel trezește o emoțiune comparabilă emoției entomologului adâncit în contemplația unui complicat organism infinitesimal. Poezia viitoare se va alimenta, desigur, din această nouă sursă emotivă într-o măsură necunoscută încă. Miracolele științei ne rezervă câmpuri neexploatate până acum; poezia va țîșni nu numai din ceea ce poate mișca ci din tot ceea ce sgudue inteligența, producând precipitatul rar al emoției cerebrale...

Poezia d-lui Lucian Blaga nu cunoaște o astfel de intelectualizare, care, dealtfel, nu-i indispensabilă, după cum nu cunoaște nici procedeul intelectual al obiectivării sentimentelor prin simboluri. Modernismul lui constă în cu totul altceva.

* * *

Oricât ar fi de greu și, mai ales, de nedrept de a reduce un scriitor la o singură formulă, procesul simplificării energice e necesar caracterizării critice. Injustiția e răscumpărată prin claritatea ce se aruncă asupra elementului generator al perso-

naletății artistice. La d. Lucian Blaga procedeul simplificării e relativ ușor, din pricina evidenței caracterului dominant. Calitativ, lirismul d-lui Blaga nu se generează din emoție ci din senzație, iar ca arhitectonică poezia lui se limitează la procedeul aproape unic al comparației.

Poetul nu cunoaște stări sufletești complexe și intense; cu oarecari excepții, aproape nu cunoaște nici emoția. Se mărginește numai la senzație, adică la cel mai primar element al jocului psihic. Reducerea la senzație a emoției e unul din caracterele poeziei moderne; la nimeni însă nu e atât de vizibil și nu se poate studia mai lesne ca la d. Blaga. În această reducere vedem tocmai insuficiența lirismului modern. Fascicolul stărilor sufletești complexe se rezolvă în sentimente dispartate iar sentimentele se rezolvă în simple senzații, printr'o descompunere împinsă până la pulverizare. Bătrana inimă umană nu mai reacționează; pare un crater stins. În loc de a vibra se lasă într'o contemplație extatică; materialul senzațional se transformă în uzina creierului în material intelectual. Poezia e silită să se mărginească la aportul netransformat al simțurilor; rețina sau timpanul țin locul băței inimii ostenite. Cele mai multe poezii ale d-lui Blaga se pot deci reduce la scheme extrem de simple: o comparație, din care unul din termeni e din lumea fizică, iar celalalt, de obicei, din viața interioară. Iată câteva exemple:

„După cum lumina lunei mărește misterul lumii, tot așa și eu cu lumina minții mele sporesc taina lumii, nu o desvelesc“.

(Eu nu străvesc corola de minunt a lumii).

„După cum, când picurii de rouă răsar pe trandafiri sunt zorile aproape, — tot așa, iubito, când îți apar lacrimile în ochi, se abunță și împăcarea sufletului“.

(Zorile).

„După cum din mugurii amari ies florile pline de nectar, tot așa din amarul patimilor mele iese bucuria vieții“.

(Mugurii)

„Înțelepciunea veche ne vorbește de un vâl ce ascunde natura, — părul tău trecut peste ochii mei este vâlul Maei“.

(Din părul tău)

„După cum luceafărul vestește și noaptea și dimineața,
tot așa zămbetul tău îmi aduce când moartea, când viața“.

(Luceafărul)

„După cum ziua nu vezi stelele pe cer, tot așa aștept
amurgul și durerea ca să apară stelele pe cerul sufletului meu“.

(Mi-aștept amurgul)

„Ținând o scoică la ureche, răsună svonul mării, ascultând
bătăia inimii mă întreb de voi ajunge la malul acelei Mări
pe care o simt, dar n'o văd“.

(Scoala)

„Săpându-mi numele în scoarța unui copac, cu timpul ste-
lele devin uriașe, tot așa, iubito, numele tău scris în inima
mea, a devenii, după ani, uriaș“.

(Cresc amintirile)

„După cum Vecinicul se presimte în bezna naturii, tot
așa îți presimt și eu, iubito, buzele în întuneric“.

(Vecinicii)

„După cum, când eram copil nu rupeam ghimpii tranda-
firilor sălbatici, crezând că-s muguri ce o să înflorească, tot
așa nici ție, iubito, n'am voit să-ți smulg ghimpii, crezând că
o să înflorească“.

(Ghimpii)

„După cum în grote se fac stalactite, tot așa picurii de
pace ce cad din bolta cerului împietresc în mine“.

(Stalactita)

„In ochii Magdalenii strălucia divinul, după cum soarele
strălucește și în noroi“.

(Isus și Magdalena)

„După cum nufarii cresc din noroiul lacurilor, tot așa din
noroiul sufletului meu crește floarea rară a iubirii mele pen-
tru tine“.

(Vezi plânge mult ori vei zămbi).

* * *

S'ar putea continua; exemplele date sunt însă îndestulătoare. Comparația este, desigur, un element legitim al poeziei; este totuși numai un accesoriu. În poezia d-lui Lucian Blaga accesoriul se ridică la valoarea unui principiu organic și aproape unic; mai toate poemele lor sunt cristalizate în jurul unei simple comparații, adese admirabilă prin noutate, dar semnificativă prin insuficiența ei generatoare.

E. LOVINESCU.

SI EU

În frunza lui s'a îmbrăcat copacul
Ca să-și trăiască zilele de vară,
Îi mișcă vântul falnica povară
Și clipa 'ntr'ânsul își înfige acul.

Lumini așează 'n juru-i o brățară,
La sânu-i umbra și-a clădit cerdacul,
Iar sus pe coama-i își răstoarnă lacul
Albastru cerului din altă țară.

.....
Când eu în toiul vieții m'am gătit
Cu gânduri tari, cu doruri, cu tăceri,
În cari sufletu-mi s'a măestrit,

Ca un copac încins de scânteieri
Privesc cristalul mândru, neclintit,
De viitor, și cat în el puteri...

ALEXANDRINA SCURTU

PRIN PĂCLELE DE TOAMNĂ

POTECA PARASITA

*E cea mai tristă toamnă din câte 'n munți la noi
 Și-au coborât povara de păcle și de ploii.
 E cea mai tristă toamnă și eu prin codrul mort
 Cea mai frumoasă vară închisă 'n mine-o port
 Pe urmele iubitei, pe umeda potică
 Ce i-a simțit adese a pasurilor frică.*

*Cu amintirea 'n suflet prin codru răldăcesc
 Și clipele trecute pe rând le retrăesc.
 Spre mine ca o lăină o văd cum se strecoară
 Iubita printre ramuri în haina ei ușoară.
 O văd cum câte-o clipă din când în când tresare,
 Oprindu-se deodată, cu ochii spre cărare.
 O văd cum dă cu mâna o creangă la o parte
 Și-ascultă nemișcată un sgomot de departe,
 O văd atât de bine cum tremură sfioasă,
 Cum fiecare clipă mi-o face mai frumoasă,
 O văd cum mă așteaptă la pieptu-mi s'o cuprind,
 Să simt eu câtă jertfă mi-aduce ea venind.*

*O văd cum stă 'ncadrată în ramuri de molizi,
 La marginea potecii, și'n ochii ei timizi
 Lucind alăta farmec eu văd întâia oară
 În ziua asta tristă când păclele coboară.
 E cea mai tristă toamnă și când prin codrul mort,
 Pe urmele iubitei cu vara ce o port
 În inimă închisă, mă primblu câteodată
 N'aș da-o toamna asta în ceață îmbrăcată
 Pe nici o primăvară cu cel mai vesel soare,
 N'aș da pădurea moartă pe niciun crâng în floare,
 N'aș da tăcerea-i tristă pe cel mai dulce cânt
 Din câte primăvara revărsă pe pământ.*

AMINTIRI DESPRE CERNA

II

Deși vedem într'unele din poeziile lui o ușoară umbră de melancolie, — reminescente din Vlahuță și Eminescu — în fond Cerna era un optimist desăvârșit, fără rezerve, adversar înverșunat al colegilor noștri, cari într-o atitudine de nobilă resemnare, declarau la 17 ani că numai au iluzii și nu nădăjduiesc nimic în viață. Pesimismul sincer sau de împrumut îl desgusta. În Werther admira măiestria lui Goethe, considerând sugestia colectivă care a determinat sinuciderile multor tineri în urma apariției romanului — ca un succes al artistului, o dovadă de vigoarea extraordinară a creațiunii. Dar Werther în sine, era un personaj ridicol! Romanul — o piatră de încercare pentru vitalitatea sufletelor tinere. Nici o simpatie pentru slăbănogi! Iubia viața! Mai toți o iubim. Nimeni însă cu căldura și patima pe care o menifesta el. Viața cu rezervele ei nescăpate de „înmormos“, de „poezie“, necunoscutul plin de făgăduieli și ispite îl fermeca, îl amețea. Credea în viață și o vedea cu ochii unui amant care iartă și explică abaterile, compensat prin câteva clipe de fericire.

*„Al numai o viață, și ar fi fost păcat
„Să mori fără cunoaște comoara ei deplină!..
„O, dragii mei prieteni! Luptați, cântați, iubiți..
„Să faceți o virtute din setea de plăcere!
„Rămâneți pururi veseli — nebuni și fericiți!..*

Trăie, de altminteri, intensiv. Nu cunoștea bucuria sau durerea stăpânită a contemplativului. Doria, spera și se bucura cu lăcomie de tot ce îl atrăgea în viață. Admirația lui era spontană, isbucnitoare, departe de admirația noastră rece, dozată și în care se strecoară regretul vânic nemărturisit. La un spectacol reușit, trăia, se identifica suferind și bucurându-se cu personajele. În fața unui peisaj înmormos emoția îl biruia. În prezența unei lucrări de artă desăvârșită îi da impresia unui învins. În toate își cheltuia energia, larg, inimic, cu dărnice de bogătaș, încredințat că n'are să se sfârșescă niciodată. Isbucnirile lui se simt bine sub haina corectă a versului: car. încearcă să le strângă.

„De ce n'am aripile vijetiei
 „Să mă înalț la pulberea de stele
 „Și să le sting pe rând,
 „Sub fâlfăirea aripelor mele —
 „Să vie sfântul „măine" mai cărând L.
 „...Dar zorii rumenesc: Norocul vine —
 „El poleește vârful, brazil, coasta.
 „De ce nu sunt un zeu în clipa aceasta!
 „Orice dureri de pe pământ aș stinge
 „Ași isbucni de cântece divine,
 „Să 'mpart la toată lumea care plânge
 „Salutul unet fericirii ce vine...

Si totuși viața, pe care a cântat-o în imnuri de slavă, n'a fost bună cu el. Până în ziua când Maiorescu i-a întins o mână de ajutor, a trăit greu, penibil. L'am regăsit în București pe când trecea primele examene la facultate. Fusese grav bolnav și redus la îngrijirile unui coleg care-l veghise în timpul boalei. Nu se plângea însă. Mi-a vorbit de mizeria lui și de necazurile care-l copleșeau, ca de o încercare trecătoare, plin de încredere în viitor. Vășila din nou în larg, neobosit, prins de fericirea de a trăi... oricum ar fi trăit! Mi-a mărturisit atunci că nu-l sperie niciuna din privațiunile vieții, că mizeria nu-l va înfrânge niciodată, căci într-o bună zi se va „îla „cine o", dar că suferă îngrozitor când condițiile tratului său meschin îl privează și de dragoste. Un dezacord! În opera lui — în cele mai bune poezii — străbate un suflu de dragoste curată, imaculată, un avânt sufleteș pe care în realitate nu l-a încercat. Femeile au jucat un rol covârșitor în viața lui, dar asupra modului cum le-a privit și înțeles, poezia lui ne înșală. În realitate era un sensual plin de brutalitate, un exultat. Nevoia posesiunii se afirma violentă, neînfrănată. Foarte puțin curtenitor, vedea în femei numai sursa de plăceri sensuale veșnic reînnoite. Versuri de o gingășie rară ca cele din poezia „April" sunt datorite estetului, a cărui imaginație bogată combina cu măiestrie culorile, privind însă tabloul dela distanță... pentru efect!

„Iar zeul dragostei, April,
 „Din două guri făcea o floare,
 „Și fieceare sărutare
 „O saluta din crengi, c'un trîl.

 „Atunci din fundul văii, vântul,
 „Văzând cât sunt de fericți,
 „S'a strecurat în crengi tiptil,
 „Mișcă un ram, zămbia în soare.
 „Și-i îngropa sub colb de floare,
 „C'un răs sburdalnic de copil.

Dorința aceasta încordată, care îl asvârlia ca din prăstie în calea tuturor femellor, era numai una din fațetele chipului în care era urșit să trăiască. Pentru el senzația era completă, absolută, distrugătoare. Parcă ar fi fost sortit să trăiască media noastră de viață — 60 de ani — în jumătatea acestui timp, cheltuiind însă dublu, risipind până la sleire toate forțele. Excesul nu-l speria, nu-l inspira niciodată frica noastră vulgară de consecințe, pentru că era mediul lui, mijlocul în care se manifesta natural, nesilit, ca o mașină de tracțiune puternică, al cărei angrenaj s'ar strica mergând liniștit.

Un mare câștig pentru artă, o nefericire pentru individ. În genere orice om de talent devine în goana spre supremul mizaj al artei, un obsedat. Poetul în căutare de forme noi și izvoare de inspirații; nuvelistul în căutarea crâmpelilor de viață ce ar putea descrie; omul de teatru chinuit de aspectele vieții sociale și sufletești pe care nu le poate coordona și stăpâni. Această obsesiune însă, nu distruge. Omul trăiește cu mica lui halucinație fără ca echilibrul general să fie tulburat și nu constată slăbiciunea decât apăsând pe resortul bolnav. Contribuția lui în artă e limitată și o plătește la vreme, cîștit, cum ar plăti un impozit de care nu poate să scape. Cerna plătia însă cu liniștea, cu sănătatea, cu filința lui întreagă poezia care i se da! Deaceia în mica și splendidă lui colecție nu găsim banalități. Foarte rar aventuri neizbutite — dar interesând totuși prin forma și violențurile lor.

Fiecare poezie poartă în ea ceva din căldura și lumina acestei primăveri luxuriante!

L-am revăzut ultima oară înainte de plecarea la Leipzig. Aveam multe de spus și ne-am spovedit unul altuia ore întregi, lărgind mereu orizontul visurilor de altădată. Era în plin succes. Stăruința domnului Mihail Dragomirescu, sprijinul lui Titu Maiorescu și mai presus de toate puternicul lui talent care biruise invidia — îl puneau în fruntea scriitorilor noștri. Vorbia cu o nespusă plăcere despre aceasta, cu o mândrie de cuceritor, afirmându-mi că mulți îl preferă „chiar lui Goga”. Ca mai toți scriitorii, gelos de însemnele căpătate cu atâta luptă, ar fi vrut să fie singurul!

Era convins că are să dea la lumină lucruri și mai frumoase uimitoare, poezii cari să rămână imaginea definitivă a frumuseții și urma să le scrie după ce o termina „afurisitele astea de studii”. Se pregătia pentru catedra universitară ce-i rezervase Titu Maiorescu, dar nu urmăse la Berlin cursurile indicate pentru obținerea catedrei, ci cu totul altceva. Se încurcase. A zărit un drum mai frumos, l-a urmat și abia la sfârșit a băgat de seamă că nu e al lui. N'avea nici o importanță! Simția destulă putere în el ca să străbăta distanțe mari în orice timp ar vrea!

„Dragul meu, după ce am urmat la Berlin trei ani la Facultatea de litere și am ascultat ce mi-a fost mie drag, am băgat de seamă că pentru catedra mea, n'aveam ce să caut la Berlin;

„trebuia să mă duc Leipzig, unde plec acum să termin într'un an, ce ar trebui să fac în trei. Orei că nu pot? Adu-ți aminte ce făceam la Brăila! Mie nu-mi rezistă nimic. La anul pe vremea asta vin cu diploma s'o prezint lui Maloirescu, să-l împac și pe moșu”.

A plecat și a luat diploma dar pe moșu nu l'a împăcat. Deprins cu capriciile și bizareriile lui nu m'am mirat. Eram convins și eu că are să termine într'un an cu elogi, strălucit, așa cum ne obișnuise. Ne-am despărțit în fața Prefecturii de Poliție unde se oprise să reînnoiască pasportul. M'a îmbrățișat cu drag — în via în mine primele lui aventuri spre glorie — și am plecat. N'am făcut câțiva pași și m'am pomenit din nou cu el: „Nu știu pentru ce pe tine vreau să te mai îmbrățișez odată”!

Am zămbit: „De ce? Ce ți-a venit”?

„Nimic! N'aș putea să-ți spun! Nu mă dumeresc! Sunt mișcat! Pare-aș pleca la un drum lung, lung.” S'a smuls apoi brusc și a plecat. Nu mi-am dat seama atunci de ce sunt mișcat și eu... de ce nu sunt în stare să-l răspund niciun cuvânt și din ce lume vine frigul pe care îl simțeam în suflet când m'a îmbrățișat atunci. Mai târziu când vestea morții a ajuns până la mine am rețrăit cu o dureroasă intensitate scena despărțirii de veci atât de puternic presimțită.

Firește, a terminat într'un singur an studiile la Leipzig. Mecanismul acesta de precizie și finețe n'a dat greș. A lucrat încordat până la triumful sfârșirii și s'a sfărâmat numai după ce a izbutit. Dar era fatal să sfârșesc astfel. Organismul extenuat de toate excesele n'a putut rezista unei simple răceli și s'a dat învinș pentru prima și cea din urmă dată. Un prieten comun mi-a povestit sfârșitul mișcat până la lacrimi. Se despărția de viață un om care a iubit-o cu frenezie, care a simțit-o din plin și în chinurile bealei se sbrucluma, mângâindu-și tinerețea lui jertfită.

„Doamne! Doamne! Ce ți-am făcut, Doamne, ca să morășa de tânăr”!

Și de câte ori îmi amintesc povestea acestei agonii mă urmăresc ultimile versuri din volum închinat de el Aceluia care ne-a dăruit această scânteeătoare și rapidă viziune:

„Al lumii geniu, împăcat cu sine

„Se odihnește-o clipă pe ruine,

„Vizând o nouă formă de viață!

V. AL. JEAN.

ARTĂ ABSTRACTĂ

Berlin, 22 Iulie

Expoziția de Sculptură Oswald Harszog

Plastică: Simfonia vieții... Dinamică ritmică: legea orânduitoare a lumii... Prospectul expoziției îmi păru o proclamație estetică cu titluri metafisice. Când am intrat în librăria prin care erau risipite sculpturile, am crezut câteva momente că privesc o colecție de pietre și minerale. Cristale ascuțite grupate în jurul unui nod: țâșnituri incandescente, fixate în coloane pe cari s'au scurs metalele: blocuri sucite, îngrămădiri sferice, ca niște nori sau ca niște polipi; gesturi de piatră și urme de forme, tufe vulcanice și stalactite coclite ori purpurii...

Mă încordez: credeam că știu să văd. Și, deodată, mă întreb: ochiul omului e făcut să oglindească sau să diformeze? Artistul copiază natura, sau creiază el o natură personală? Ce este lumea? — un obiect în fața căruia stă el, subiectul? sau un pretext pe care îl exploatează el, demiurgul? Asupra artei, n'am o concepție academică, implacabilă; n'am memorizat anumite formule după cari să măsoar universul și să etichetez operele creatorilor.

... Lumea e unică și totuși multiplă; omul e același și totuși altfel decât semenul său. Unul e mulțumit în cadrul său, cu aceleași icoane și aceleași ritual; alții, cari știu să recreeze lumea, își caută zilnic alt punct de vedere sau alți ochelari colorați. Ei doresc să vadă *altfel*: cu ochi de furnică sau de demon, cu ochi de vită sau de inger... — Viața? nu știm ce este; dar putem simți cum este: prea puțini pot simți — și, mai puțini, o pot vedea. Forma e mereu alta; expresia vieții naturale e atât de multiplă și complexă — și totuși, înainte de-a o fi epuizat, artiștii vor să creeze ei *noi* expresii ale vieții...

Privesc mereu „statuile.” Mă hotărâsc să citesc titlurile. „Elan” — un fel de erupție: valuri subțiri, înalte, ca niște săgeți înțoite. „Expansiune” — o explozie de cristale ascuțite, risipite în toate direcțiile dintr'un centru haotic. „Fortă” — un brat, ca o pârghie, îndoit în încordare; un tors cilindric, o sferă-cap, toate curbate peste altă făptură cu intenție de corp uman. O grotă, ca o gură de balaur, cu fosforescențe: oare e misterul — al vieții, al naturii, al iubirii? „Iubire” — îmi pare că era ceva, ca o vâlvătae purpurie: unde rotunzite și dare prelungi...

Încep iar să cuget... Ideia pură își caută, în marmoră, lemn sau gips colorat, o expresie tot atât de pură. *Artă abstractă*! două cuvinte ce se exclud. Totuși, aceasta e tendința unora dintre expresioniști. Artistul pe care-l „studiez”, vrea să ne prezinte manifestările diverse ale vieții într-o „simfonia a

vieții" prin materia cea mai rebelă și mai tăcută. Dela naștere până la moarte, el urmărește ritmul vieții: — oare formele minerale, fenomenele geologice nu vădese mai bine elanul, intensitatea acelei „dinamici naturale" în care e cuprinsă și viața umană? Dar mă indolesc. Artistul n'a căutat în minerale și erupțiuni forme noi pentru forțe, sentimente și idei etern aceleași. El și-a creat formele *lui*. Ele amintesc însă, și chiar reproduc, forme existente.

Astfel, ajung la convingerea (liniștitoare sau desesperantă?) că nu putem evada din noi înșine sau din natură — în oricâte regiuni „abstracte" ne-am refugia. Căta vreme suntem încorporați, având aceleași funcțiuni, și supuși aceluiași destine terestre și aceluiași forțe universale — nu vom putea crea ineditul absolut. Zădarnic inovăm expresia artei; ne pomenim că ea e e naturală, că există în domenii ignorate.

Artistul meu și-a închipuit că „Lupta" poate fi redată prin câteva curbe și unghiuri: — a creat de fapt un conglomerat de minerale pe care le-am văzut prin munți. La ce ajunge cu toată truda lui? — Să-mi deschidă ochii: să văd, când voi hoinări printre văi și printre roci, *ideile* vieții. Abstracția va deveni universală... În loc să caut iubirea în gestul cald și absorbant al femeii, o voi căuta într-o coloană vulcanică, încremenită sub mușchi, lângă un isvor șopotitor. În loc de viață în *actele* ei, voi căuta viața în statica ei...

— Ați priceput arta cea nouă?

Stăruința mea a atras atenția unui domn cu zămbet amăr.

— Pricep atât, îi răspunsei, — plastica nouă ne depărtează de viață.

— Dimpotrivă! viața pură în expresia ei imediată — aceea-i arta nouă.

— Viața pură n'are expresie, ci senzație sau sentiment sau idee imediată; ea e în inima și în creierul nostru. Expresia ei plastică e prea deseori zădarnică.

— Ba e cea mai înaltă manifestare: — dela artă fotografică la creațiune integrală! Zugravii academici și cioplitorii de pietre funerare ne-au pocit lumea cu reproducerile și alegoriile lor... Arta nouă e revoluționară! exclamă domnul, care mi se recomandase critic de artă. În epoca aceasta de înnoire socială, arta e în pas cu sufletul cel nou.

— Al mulțimii?

Criticul avu o grimasă:

— Mulțimea e lut și uniformitate... Arta nouă e fuga de domnia vulgului. Aristocrația, dacă nu mai poate stăru în palate, se refugiază în expoziții. Numai arta mai înobilează și valorifică viața.

— Dar iubirea și dreptatea între oameni?

— Artistul n'are decât o pasiune: să creeze iluzia magnifică a vieții.

— De ce să nu gustăm cu toții viața dela sursele ei, fără s'o împletim în „expresii inedite” — fără s'o sterilizăm?

— Artistul e dușmanul speciei... El nu se poate izola decât creând o lume intangibilă și ininteligibilă pentru ceilalți.

— Dar, de ce mai expune?

— Pentru că n'a isbutit încă să se hrănească cu ideile pe cari le toarnă în gips.

— Deci, lumea aceasta e un infern în care sau te adaptezi, adică te cufunzi în mlaștină, devenind număr, — sau te răsvrătești, rămânând EU !..., solitar pe piscul Artei...

EUGEN BELGIS

TOAMNA

O ! Toamna a înnebunit.
Am întâlnit-o azi pe stradă,
Fugla cu părul despletit
Cu sufletul pornit pe sfadă...

Am stat în loc și m'am ferit,
Ea a trecut pe lângă mine
În dans ridicol de palafă
Și dându-mi brânci
Îmi asvârli cu praf în față...

O ! Toamna a înnebunit !..
Râdea cu hohot aturit
Și alerga pe stradă goală...

Văzduhul sus învoiburat
De muni înfricoșate
Părea un iad cutremurat
De duhuri necurate...

În urma ei
Un câine a urlat prelung,
Trezind un stol de presimțiri
Ce dormitau pe drum.

Apoi cu ochi trudiți,
Timid,
S'a așezat jos tremurând
La adăpostul unui zid...

O ! Toamna a înnebunit !
M'am strecurat pe drum grăbit
Prin cîmțituri lung de foi,

Ducându-mi trudnic în spălare
Povara grea de gânduri vechi
Și în wrechi
Un nesfârșit convolu
De acorduri funerare.

I. VALERIAN

LĂUTARUL ȘI ȘERPELE

...Și stând el Simbu în picioare pe pragul ușii, iar megieșii cari pe prispă, cari în picioare ori pe scaune fără speteze așezate chiar în șosea, îi ascultau curioși isvodirea ;

— A fost pe șesul unde Jijia mușcă mâniaoasă malul, retezându-i pe an ce trece colțurile cele mai trainice, un lăutar.

Averea lui era scripca și mângăerea băetănașul crescut sugaciu încă de el, de cum baba căzuse din pod, rupându-și de un bolovan tidva...

Bogația calicească aciuită în umbrosul lui bărlug se mai înfrățise cu vânturile care-i cojiau șindrila de pe acoperământ și ploile cari o molozise aproape.

Vremurile se îngreuiaseră. Boerilor li s'a mai sgârcit dărnicia, poate podgoriile nu mai dăruiau atâtea vinațuri ca oamenii veseliți să rupă din dărnicia lor și câțiva zornăitori pentru lăutar.

Petrecanii nu mai făceau nici calicii, nici bețivanii crășmelor jidove nu mai poftiau lăutari.

— Ce să facă ?

Gândește el: morții așezați în pământ ca niște sămburi pânțești sunt mai aproape de „El” pentru că și copilul crescut numai o palmă de pământ e aproape. Dă dar lumânări lunia și joia la școală pentru pomnirea morților, se duce să-i ghițiască norocul zodierul cel cu lădița lemnoasă de draci pământufoși și albi care știu măruntaul lucrurilor dela licărul începutului până la umbra sfârșeniei.

Zadarnic: ca și cum ai vrea să untești un putineiu sec.

Flămând ca lupul nimerit pe meleaguri fără stâni, ori case unde s'adaste după pradă, după ce se închideau întunecoase școlile de rugă, venia acasă.

Se așeza pe un scăunaș cu scripca în mână, înaintea sobii ce pârâia furioasă cu vreascuri de salcâmi, crăci uscate, fărâme de scânduri rupte din vr'un gard. Mahăl Klezmăr — (așa-l chemă) își muștraluia atunci feciorul, în durerosul meșteșug.

Visând păduroasa livede a raiului ținea să-și continue și dincoace traiul căinos prin rodul măduvei lui. Dacă nu se căpătuse cu gospodărie, strae fognitoare de mătase, bănet, își

chiaburise sufletul cu truda nopților nehotinite, cu sunete aspre și vijelioase, ori blânde ca surăsul cărnii de copil.

Miezul nopții îl găsiu trăind în vis:

Umed de tristeți își va înfățișa golașul și limpedele suflet, așteptând tăcut și neferice graiul Făptuitorului. Ghicia că „El” carele toate le știe și gândurile și le slovenește în faptă pe lumea lui cea fără de sfârșit — căci toate sunt scăpărări scânteioase din gândurile lui, își va aduce aminte în câte dați Mahâl Klezmăr lăutarul, în cocioaba lui cu geamuri înghețate, a lăcrămat rugă și a prostăvit milostenia Celui ce L-a lăsat cu dragăstoasă durere.

După ce cântau cocoșii se tologia în așternut, având grijă să-și strângă vartos cu o chingă pântecul, ca foamea să-l mai sloboziască cu dragostea.

Cum s'a desprimăvărat și n'au apucat să se sfârșească deabinelea din rogojine surceleazele păști ovreești, punând lacăt sdravăn și ruginit pe ușă, un sac plin mâncare și boarfe pe spate, scripca subsuoară, cu feciorul său și tociarul Chișleag chiorul după ei au purces în căutarea norocului.

Mergeau pe șosele largi pline de colb până 'n genunchi, pe altele pe unde pietrele ascuțite li spărgeau cicipii pe arături proaspete, pe poteci șerpoase ce se pierdeau în desigur de codri.

Au mers că de multe ori luna a rumenit ascunzișurile unde poposiau peste noapte și de multe ori au înneecat-o zorii gureși de lumină.

Tociarul înspăimântat de coclaurii ce surădeau veșniciei, rotunjiți și umbroși ca ținirimele pietroase, s'a întors îndărăpt socotind că-i mai bună sărăcia fără pericole decât norocul înveninat cu moarte și spaimă.

Feciorul lăutarului zărind un sâtec a socotit și el să rămână la han unde putea găsi un loc de slugă, bârlog pentru dormit, un straiu de învestmântat, o lingură de borș ca să-și stămpere foamea și o femeie pentru poșta ce-l rodea înăuntru ca o găză. Doar lăutarul bătrân a rămas să pornească mai departe să caute nenorocitul său noroc.

Și a mai mers singur până trudit s'a oprit într-o rariște de pădure.

Săturat cu rodul tufelor de fragi roșii și mustoase, s'a adăpat cu apă proaspătă de izvor și vesel de fericire s'a to-

logit pe marginea șanțului. Un somn de plumb l-a apucat, ca în vremile când în poala mamei aștipia furat de vorba dulceagă.

În vis gândi adânc, mirându-se de înțelepciunea lui fără de seamăn : au dece visul părintelui nu umple ca o bubă rea și pe fecior ?.. Acum poate feciorul său gemea ca un berbec undeva în fân și poate nu singur, tocilarul sătul dormia sforăind înțelepțește și fără o tulburare de îndoială, iar el bătrân căuta !... Nu era asta un blăstăm ?..

Când se deșteptă și frecându-și ochii era zi luminoasă în poiana ce miroșia a pământ fraged.

Luându-și scripea în mâini, ca o rugă tăcută și cuvioasă, sbârâni o samă de sunete adânci. De undeva din glia neagră răsăriră o pereche de ochi rătunzi de gască, o tidvă ascuțită și colțuroasă : un șerpe.

Trupul lui Mahâl Klezmâr lăutarul simți furnici de par'că se târaia prin iarbă udă.

Dar fără a-și pierde cumpătul ori măcar liniștea lui stăpânită Mahâl cânta și sunetele se făceau mai plăcute. Șerpele se învârti prin colbul șoselei ce trecea în marginea raștii, începu să se învârtă în iarbă cu ceva omenesc în joc.

Sătul, se vârti iar în vizunia lui dintr'o bortă, scobită în piatră. Mahâl rămase cu gura căscată de mirare.

Nu trecu vreme multă și iar se iviră ochișorii vineșii și cliptori, botul ascuțit și colțos, purtând un galbăn de aur.

După ce-l slobozi în iarbă îi zise omenește lăutarului :

— Am fost și eu om ca tine, ca frățane-tău ; blăstimea părinților, pe care nu i-am ascultat să nu mă rup de sufletul lor cel plin de mulțumire, m'a ajuns : și iată-mă șerpe. Sărăcia și cântul tău mai dureros ca durerea iată c'au slobozit milostenia din sufletul meu veninos și rău. În fitece zi veni-vei să-mi cânti și căpăta-vei un galbăn cu zimți, un galbăn de aur.

Intorcându-se ferice în sătucul unde-și lăsase băetănașu îi povesti cum șarpele l'a dăruit c'un galbăn și-l va dăruir încă pe fiecare zi.

Au durat așa... o vreme ca să nu spun anume cât.

Și într-o zi feciorul lăutarului îi grăește lui tătăne-său :

— Tată, lasă-mă să-ți țin eu locul și șarpele va crede că tu ești bolnav.

Ducându-se, adoua zi la bortă, șerpele ieși, jucă, intră în vizuina și-i aduse galbenul fără a-i grăi o vorbă.

A doua zi însă, ori poate peste câteva zile, luă o bărdiță

și când șarpele se pregătia să intre în borbă să-i aducă galbenul svârli cu bărdița după el dar nu-l nimeri.

Pe ziua cea șarpele nu-i mai aduse galbenul.

Dar venind bătrânul cu scripca cu feciorașul să ceară milostenie și ispașă, șerpele se învâltuci împrejurul trupurilor lor și acolo au rămas pietroase în codru.

Dar astea se întâmplau în vechime când oamenii credeau și creșteau întregi, Azi... și Simhu — și sfârșia povestea scuturând scârbit tidva lui cheală și lucie...

ION CALUGĂRU

HOMO

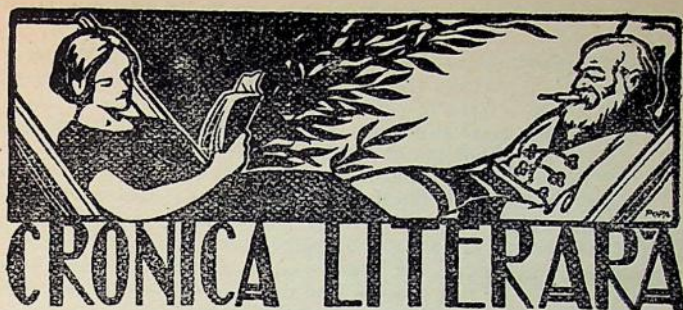
Cu ochi fierbinți de dor și de iubire
Timidul Om privia căzând în zare
Prelung odihnitoarea înopțare, —
Simția cum liniștea-l topește 'n Fire.

Și 'n largu-i vis de grea dumnezeire,
Simți frățearca Undelor chemare
Și-a Gliei părintească 'mbrățișare
Și infinita Cerului privire.

Și Omul se 'ngropă în vasta-i rugă. ==
Dar când, târziu, divina Auroră
Iși desfăcu într'aripata-i fugă,

Născândul Soare luminează 'n câmpie
— Asemeni unui rug în vijelie —
Un Dumnezeu ce însuși se adoră.

MIHAIL COSMA.

Ramiro Ortiz : Cronici italiene

Instructive în deosebi pentru cel neinițiat în literatura italiană, *Cronicile italiene* ale d-lui Ramiro Ortiz îndeplinesc în primul rând un rol didactic. Pentru cel care ar căuta partea personală de contribuție la acest fel de studii și atitudinea față de problemele curente, caracteristic ar fi dela prima vedere încă entuziasmul cu care ni se vorbește despre oameni dragi și cărți citite cu plăcere. E ceva tineresc și proaspăt în articole ca cel despre G. Pascoli, de pildă, scris parcă sub căldura pasiunii provocată de lecturile de odinioară, azi evocate și discutate.

Câte-va din studiile acestui volum fiind ocazionale — moartea unor scriitori prilejuindu-le de cele mai multe ori — acest entuziasm sincer e singura floare ce se poate pune pe un mormânt de curând deschis, după ce s'a cojit ramura de toți ghimpii ei.

Ca stil — pe cât ni-l poate înfățișa o traducere română, pe alocurea destul de stângace — *Cronicile italiene* au mult din maniera literarizantă a celor mai obișnuite studii de acest fel în limba italiană și adesea în cea germană.

Fraza grea de figuri și de retoricism ar merge până la prefițitate dacă un bun simț — înăscut desigur — nu ar opri-o la timp.

D. Ortiz vorbește atât de emoționant despre oamenii și cărțile din țara sa încât mai totdeauna tirada lirică înlocuiește aprecierea critică.

În maniera literarizantă de care vorbiam se recunoaște un temperament care odinioară vagabonda nestânjenit prin ținuturile neîngrădite ale literaturii pure.

1. Agârbiceanu : Zilele din urmă ale căpitanului Pârva

În cariera de scriitor a d-lui Agârbiceanu, volumul acesta din urmă apare ca o pată, ca o eclipsare totală a minunatelor sale însușiri de povestitor. Cazul părând simptomatic, se poate insista asupra lui. În graba de a-ți tipări în volum totul ar fi o

iubire quasi-paternă pentru scrisul tău, pentru cel mai nefosemat rând înșelăț din fugă pe o pagină, pentru orice articolaș sau orice notiță — toate lucruri bune pentru moment, dar în afară de interesul cel mare și general, singurul care îndrituiește adunarea în mănunchiul volumului a paginilor răslețe.

Meseria oronclei devine îngrată. Selecționarea se confundă cu eliminarea totală. În această epocă de tipărituri școlare, literatura bună își va fi așteptând rândul la mașina tipografică obosită. În răstimp, broșuri și broșurele, pentru a nu se pierde tradiția editurilor literare ocupate pentru moment cu cărțile de *saison*. Ar fi și aceasta una din cauzele secetei care bântuie literatura de mai mult de două luni. Cititul devine o corvadă. În urma cărții închise ți se strecoară în suflet regretul după vremea în zadar pierdută. Literatura din ultimul timp îndreptățește două lucruri deodată: și neîncrederea față de cartea românească și îndreptarea spre lectura celei străine, care poate fi și reconfortantă.

Scrise după pacea dela București paginile din *Zilele din urmă ale căpitanului Păruș* năzuiesc să fie semnificative pentru o anume stare de spirit morbidă.

Ele rămân însă în afară de literatură din cauza lipsei oricărui element artistic, în stare să dea o perspectivă cel puțin, dacă nu adâncimea cuvenită, parabelor ce le cuprind.

Nu trec nici în didactica satirică. De acest gen care cere energie și cuitoare, le ții departe aerul acela flac prin care se recomandă întregul volum ca foarte potrivit cu spiritul cărților de citire de cl. IV primară.

Institutorul le-ar putea utiliza ca material propice la lecții de patriotism și educație în genere.

Pria această notă distinctivă, volumul d-lui I. Agărbiceanu intră în cadrul didactic-școlăresc al tipăriturilor cari încă mai stăpănesc vitrinele.

N. Batzarla: În închisorile turcești

D-l N. Batzarla e poate cel mai fecund scriitor de azi. Proza d-sale apare pretutindeni. Politica nu a ucis pe scriitor. Se pare dimpotrivă că experiența ei l-a ajutat mult. În *închisorile turcești*, volumul de curând tipărit, înfățișează momente din vremurile imediat precedente ale reformei junilor Turci. Pornind dela o întâmplare oarecare — arestarea într'un oraș din Macedonia, în scop de a fi buzunărit de calmacam — ni se descriu într'un stil curgător și cu un humor susținut peripecții personale înză imprecchitate cu faptul interesant și pentru ceilalți.

Luăm în acest fel contact cu administrația turcă și cu mizeria închisorilor în care pierceau fără vină și fără măcar cercetare prealabilă atâți năpăstulți supuși ai Sultanului.

Place în această povestire-jurnal vioiciunea frazei și ușurința cu care se trece asupra unor lucruri în fond tragice. Fără să fie un document al vremii, în închisorile turcești restrâng totuși multe din vioiciunile ei.

Fără să fie o operă pur literară, are multe și reale însușiri de povestire literară. În acest îndolit caracter de însemnare zilnică, făcută ca pentru tine însuși, fără pretenție și de licoană a moravurilor zilelor în care ai trăit, stă toată atracția volumului care te reține până la urmă, de cum ai început primul capitol.

MIHAIL IORGULESCU.

CRONICA ARTISTICĂ

HORAȚIU DIMITRIU*)

Căutându-și drumul, pictorul Horațiu Dimitriu oscilează între două direcțiuni: una decorativă și alta realistă.

Fost elev al Münchenului, el a rămas de-acolo cu desenul corect până la neestetice și cu tehnica savantă a îmbinărilor coloristice bazate pe amestecul vizual ce-l înscă distanță, tehnicoasă scoborătoare din „pointillism”-ul cel atât de iubit odinioară și atât de repede părăsit.

Acest fel de a lucra permite lui Horațiu Dimitriu realizări de reliefuluri puțin obișnuite, iar uneori îl ajută să capete efecte coloristice a căror intensitate ajunge până la brutal.

Aceste mijloace ale meșteșugului, slușea de-o potrivă de bine cele două laturi ale picturii expozanțului, cele două direcțiuni de care vorbeam mai sus.

În deosebi de prețioase însă sânt aceste însușiri pentru lucră-

*) Sala „Flacăra” Câmpineanu 40

rile sale decorative, deși, acestea ar trebui, — în principiu — să fie caracterizate tocmai prin lipsa reliefului.

Dar cum decorațiunea lui Horațiu Dimitriu, prin gama atât de întinsă a colorației (o altă derogare dela principiul decorativ) se înrudește mult mai de aproape cu vitroul decât cu decorația de cadru, relieful e doar efectul dorit și realizarea lui e o izbândă.

De altfel, întregă latura decorativă poate fi considerată ca o izbândă a pictorului asupra lui însuși.

Oăci e aci o baie de culoare și de lumină care contrastează ctudat cu tratamentul mohorât al celorlalte bucăți și mai ales cu tristețea așa de evident imprimată figurilor din cadre.

Prin asta decorațiunea lui Horațiu Dimitriu capătă înfățișarea a ceva voit și căutat, ceva care pornește mai degrabă din cap și din virtuozitate meșteșugască decât din suflul și din inspirație.

Și dacă puncul său „Alai” este o frumoasă realizare artistică, ea este datorită nu pictorului, ci științei lui pictoricești, cea ce e și mai mult și mai puțin tot de-odată.

Dar, decoratorului, noi îi preferăm pe celălalt.

Îl preferăm fiindcă în apăsătoarele atmosfere create de culori sumbre și reci, trăsece oameni, neestetici și prea triști, poate, dar tocmai prin asta oameni.

Și aci se desenează cea mai de seamă caracteristică a lui Horațiu Dimitriu: tristețea.

Existența ei în natură e, pentru pictor, o axiomă. A devenit un factor comun pe care ochiul îl vede ori unde și pe care penelul — fără să-l judece — îl pune ori unde și ori și când.

Chiar acolo unde repeșirea ar fi riscată, pe figuri de copii, în ochii lor mari și neștiutori, penelul expozantului pune ravagiile aceleiași grele tristeți.

E obsesie, desigur, dar această involuntară obsesie fixează definitiv o atitudine, cea ce e un mare pas câștigat.

Cu aceste însușiri Horațiu Dimitriu poate trece mai departe.

Dealtminteri, în actuala expoziție el schițează, spre compoziție, un pas plin de fagădueli.

Asta însă nu ne poate face să-l lertăm vina de a fi părăsit calea viguroasei și meșteșugitei sale gravuri în lemn, de la care așteptam temeinice realizări.

VICTOR ION POPA

CRONICA DRAMATICĂ

TEATRUL NAȚIONAL

NORA DE IBSEN

Credem că nu s'o mai fi găsim nimeni în acest secol anti-romantic, care să nu știe că există o criză a căsniciei — și deci, din nenorocire, și a iubirii. E materialul dramatic și poetic al întregii literaturi din jumătatea a doua a secolului trecut. O. Dobrogeanu-Gherea, sau unul din discipolii lui, ar deschide aici o paranteză și ar arăta cu mult folos originea economică ale acestei crize care se pare a fi numai suflătoare. E de ajuns să spunem în câteva cuvinte că de o jumătate de veac încoace proprietatea își schimbă înțelesul și din anarhic — individualistă tinde să devină armonic — socială. Familia se resimte de această transformare: femeia nu mai este o partinică de proprietate, societatea a scos-o din căminul conjugal, i-a dat de lucru și i-a creat o independență. De-aici crizele de acută personalitate și de insurtecție filosofică. Iubirea ca un fluture de noapte zboară, când cei doi soți dorm alături, de la unul la celalt, cu egalitate: necredința începe din timpul somnului și nu mai îngăduie a doua zi să fie silită la tăcere și renunțare!

Această criză a fost tratată în diverse chipuri — a fost scandalos de mult tratată într-o vreme când atâtea alte probleme mult mai hotărâtoare de soarta oamenilor, nu se puteau țări din sala de spectacol până la lumina rampei. Porto-Riche, maestrul de balet al amorului modern, oferă femeii (care iubește prea mult pe soțul ei ocupat de medicină) un amant confortabil în persoana artistică a prietenului casei. Impăcarea dintre soți se face, firește, mulțumită retoricii sentimentale — autorul neavând curajul brutal să spună că în fond soțul nu prețuiește prea mult o fidelitate care e totdeauna metafizică și că, de altfel, în alte căsnicii face și el cu succes ceea ce i s'a făcut — crede el — din iubire în căsnicia lui. Bătălia, conchistadorul fără pumnal, aprinde un scandal în familie — și îl stinge ușor.

Ibsen, mult mai grav, a tratat această comedie, de care urmașii noștri nici nu se vor preocupa — cu o seriozitate proprie. Nora, soția modernă, are un caracter al ei, a primit o educație și o moralitate — când în familia romană n'are nici o însemnătate iar în evul mediu una foarte naivă. De unde această personalitate? Cum de a izbucnit, cu atâta furie, într'un secol când toată omenirea urmărea perfecționările motoarelor și progresele electro-tehnice? Mecanica a dat femeii o personalitate.

A voi să vezi altceva în Nora decât criza căsniciei, înseamnă a fi rămas un magistrat roman sau un cavaler medieval — omul sincer știe că în căsniciile moderne după 2—5—7—20 ani izbucnește criza: iubirea sau dorul de libertate (la femei e același lucru) sfărâmă celula nefcăpătoare a căsniciei.

Nu putem învinui pe Ibsen de naivitate: fără ea n'ar fi scris niciodată această mișcătoare farsă sentimentală, care a dat de gândit și de vorbit la trei generațiuni de ambe-sexe.

Din acest punct de vedere, inconsecvența caracterului Norei nu mai surprinde: Ibsen crede că o femeie poate să facă o faptă eroică, să tacă opt ani, și în clipa deslegării tainei, când firea ar fi fost ca soții să se îmbrățișeze și iubirea lor să primească o nouă infuziune de viață, să plece. Să plece? Desigur, trebuia să plece. Ibsen a văzut foarte bine că femeile — și mai cu seamă cele bine crescute — pleacă, pleacă chiar când rămân locului. Dealtfel există o variantă a finalului: Nora se reîntoarce la copii... Unii cred că astfel s'a atenuat caracterul anarhic al piesei!.. De loc. Din clipa în care Nora a spus: „Imi vine să mă sfășii, când mă gândesc că am trăit 8 ani și am lăcut trei copii *cu un om străin*“ problema e rezolvată. Poate să plece sau poate să rămăe. În locul Norei, care s'a volatilizat în absurd, Ibsen a știut să incarneze cu o forță extraordinară, tendința spre personalizare a unei flinte amorfe — și prin această absurditate tehnică a dat piesei valoare-i adânc umană, prețul vieții pururi fremătătoare.

COMPANIA MARIOARA VOICULESCU

„REGELE“, Comedie în patru acte

DE FLERS, CAILLAVET ȘI EMMANUEL ARÈNE

Comedia celor doi reputați autori francezi ni s'a părut un covor întors pe dos. E soarta comedilor traduse — oricât de bine traduse. Câte-va adevăruri surprinzătoare asupra evenimentelor contemporane, vădesc că nu e de ajuns să ai calamburul — cum cred unii dintre scriitorii noștri de comedii — ca să fii un mare satiric.

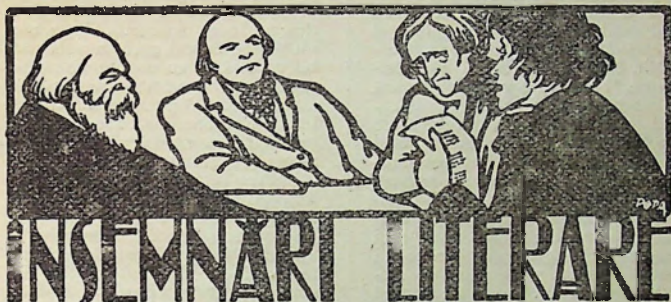
Doamna Marioara Voiculescu, încărcată de avantajii fizice noi, a trecut prin comedie ca o panteră domesticită.

D-l Morțun a făcut din „Regele” o creațiune care trece cu mult de intențiile autorilor și, stricând definitiv ansamblul, ne-a sperlat: am avut viziunea unui foarte mare actor. Dintr-o farsă d-l Morțun a făcut o comedie de caracter!

Iată ce n'ar crede-o nici Flors și Caillavet, ridicăți prin valoarea personală a d-lui Morțun, la Molière...

Spectacolul fusese sortit să fie numai frivol.

F. ADERCA.

Jocul apelor, comedia în trei acte a d-lui Alfred Moșoiu, a apărut, în afară, în Editura literară a Casei Școalelor. Lectura piesei ne împropătează impresiile de acum trei ani, când s'a jucat pe scena Teatrului Național, în condiții de timp și de joc puțin favorabile. Situația ei psihologică nu este din cele ce se primesc ușor. O femeie ce-și iubește bărbatul, dar care se simte umilită de stăruitoarea lui gelozie, nu-și poate părăsi casa și fericirea pentru un tânăr, pe care nu-l iubește și căruia nici nu-l cedează. O astfel de situație e excepțională. Pentru a o putea primi ca posibilă, i-ar fi trebuit dramaturgului o putere de convingere, pe care n'o are încă. Lăsând însă la o parte acest punct de plecare psihologic, drama d-lui Alfred Moșoiu e o fină operă de artă, scrisă într-o limbă prețioasă, cu un dialog viu și spiritual, cu o poezie tinerească, cu o vădă căutare a simbolului, care-i dau o valoare literară și prevestesc o carieră... Piesa d-lui Moșoiu n'a reușit totuși. După câteva reprezenta-

ții și-a frânt aripa. Cu toată tăcuta ei pariziană, cu tot „agregabilul” ce se amestecă în conflict, publicul n'a mai urmărit-o. E mai întâi vina interpretării de o insuficiență jignitoare, în unele elemente. Tinerii trebuie astfel sprijiniți. Neavând prestigiul unui trecut, ei trebuie să cucerească o cetate bine aparată: Indiferența publicului. Li se cuvine deci și mai mult o interpretare desăvârșită... Apoi mai e și acel *imponderabil* care hotărăște succesul unei piese de teatru, scăpând totuși criticului... E o atmosferă ce se face în jurul ei, pe nesimțite, și fără controlul criticii... Unii se măgulesc că ar putea înrăuri opinia publică prin presă. Zădărnice! Opinia nu se înmăldă după ziare. Ea suferă întâipărire obscură a unei atmosfere, ce iese de sub analiza noastră. Această critică sub-conștientă a mulțimii a condamnat drama d-lui Moșoiu; criticei conștiențe nu-i rămâne decât să se lăchine, cu toate rezervele mintale, asupra valorii părerilor mulțimii.

E. L.

Paul Valéry. — Fetișul nou al poeziei franceze pare a fi Paul Valéry, un poet laborios, trecut de mult de vârsta tinereții. Pentru a da o idee mai ponderată despre acest nou fetiș, reproducem cuvintele lui Paul Souday din „*Le Temps*”, asupra ultimei lui cărți de poezii, intitulată: *Le Cimetière marin*.

„*Le Cimetière marin*”, e o bucată destul de scurtă, 24 strofe de 6 decasilabe, perfect regulate și asemănătoare dela un capăt la celălalt. Nici cât maestrul său Mallarmé, Paul Valéry nu înovează în metrică. E o meditație filozofică pe țărmul mării, în felul celor ale lui Parmenide și Zenon (care e amintit) asupra ființei neschimbăcioase, asupra vieții fugace, concludând totuși, ca și panteismul eleatic, în favoarea acestei mici schimbări care nu i poate decât apărea, dar care-i poate singurul nostru bun și singurul nostru tot. Paul Valéry nu-și făurește iluzii și simte deșertăciunea eului nostru, precar și simplu fenomen.

*Je hume ici ma future finée...
Absorbirea în splendoarea Ființei
universale e destul de ispititoare.
Dar mai vătos decât să ne agă-
țăm de această nemurire iluzorie,
pentru că-i indistinctă și înconștientă,
să ne fixăm de câmpul nostru
de acțiune. Însăși natura în sbu-
ciumarea ei rodnică, pare că ne
îndreaptă într'acolo.*

*Le vent se lève!... Il faut tenter
de vivre!
L'air immense ouvre et referme
mon livre
La vague en poudre ose jaillir des
rocs!
Envolez-vous, pages tout éblouies!
Rompez, vagues! Rompez d'eaux
réjouies
Ce toit tranquille où picoraient
des focs!*

Se vede că meditația metafizică a lui Valéry nu exclude simțul pitorescului.

Paul Valéry e un poet de o foarte înaltă și rară calitate.

Critica spiritului german — făcută de un german — e titlul unui articol din *L'esprit nouveau* numă-

rul de la 1 Oct. a. c. Walter Rathenau, cunoscutul filosof și om politic al Germaniei de azi, biciuind suficiența neamului său face responsabil de toate nenorocirile lui acel vechi spirit de dominație militaristă de dinaintea războiului.

Germanii nu sunt un popor de creatori de forme de viață practică. Aplecați la filosofie, la vis și la poezie, ei nu puteau domina. Formele culturale de dominație politică nu le-au cunoscut. Totuși, nici un popor ca cel german nu a vorbit de *Kultur* cu mai multă trufie, tocmai într-o vreme când ea era mai săracă. Popoarele latine — afirmă Rathenau — ar avea un mai pronunțat spirit practic de organizatori și conducători.

Pentru remediarea tuturor relelor, spiritul german cel nou trebuie să se întemeieze în primul rând pe rațiune și cultură adevărată.

Articolul lui Walter Rathenau a fost scris în anul 1918. E primul semn de desmetecire, dat însă de unul din cei mai aleși fii ai Germaniei învinse.

Masaryk a fost numit doctor honoris causa de Universitatea din Paris. Nu e lipsită de interes o privire de ansamblu asupra operii filosofice a președintelui Cehoslovaciei.

D-l M. Siblik, fost-șelev al lui Masaryk, o face în același număr al revistei *L'esprit nouveau*.

Există o tradiție de libertate democratică în Boemia. În mișcarea generală a ideilor Husiți au avut un rol precumpănitor. Conștient de rolul de colaborator la viața culturală a omenirii, poporul cehoslovac, azi independent, trebuie să trăiască în concordanță cu principiile mari umanitare. La baza organismului politic trebuie o viață morală suficient dezvoltată. Ideea este marea creatori și susținători al formelor sociale.

Masaryk a găsit în ideea democratică expresia absolută a spiritului cehoslovac. Prin activitatea sa de om de stat dovedește că ideologia nu e așa de greu de împăcat cu politica, precum o cred și mai ales o afirmă fără s'o creadă, o anume categorie de politicieni.

BANCA MARMOROSCH, BLANK & Co.

SOCIETATE ANONIMA

CAPITAL SOCIAL: LEI 125.000.000, DEPLIN VĂRSAT

REZERVE: LEI 164.600.000

■ ■ ■

SEDIUL ÎN BUCUREȘTI

■ ■ ■

Sucursale și Agenții:

**In străinătate: Paris, Place Vendôme, 20
Constantinopol, — Galata, Agopian Han
Agenție în Stambul.
New-York, — Broadway 31 — 33**

**In țară: București, — Calea Victoriei, 42
Calea Griviței, Piața Sf. Anton și
Calea Moșilor (Gura Oborului)**

**Arad, Brăila, Brașov, Cernăuți, Cluj, Con-
stanța, Galați, Ismail, Orădea-Mare,
Târgul-Mureșului.**

■ ■ ■

Operațiuni de bancă:

**Conturi curențe, Imprumuturi, Lomborde, Sconturi,
Schimb, Scrisori de Credit, Cecuri, Avansuri comer-
ciantilor și Industriașilor, Emissioni, Sute.**

CENTRALA „MISSIR”

SOCIETATE ANONIMĂ CAPITAL LEI 50.000.000

♦ 41, STRADA LIPSCANI, 41 ♦

Sucursale : BUCUREȘTI — Str. Lipscani, 22 și Calea Victoriei, 110

In țară : Ploești, Buzău, Galați, Brăila, Focșani, Constanța,
Temișoara, Brașov, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Oradea-Mare,
Arad, Târgul-Mureș, Râmnicul-Sărat, Pitești, Craiova,
Turnu-Severin, Târgoviște, Botoșani.

Cel mai bine asortat cu ultimele noutăți pentru saison

Atelier de Croitorie de primul rang pentru Dame și Domni

♦♦♦ Prețuri mai eftine ca oriunde ♦♦♦

S'a deschis Centrala

MARILOR MAGAZINE

La PALATUL NOUȚĂȚILOR

STRADA PARIS, No. 10

Sucursale : Oradea-Mare, Lugoj

MATĂSURI : LENA-

JURI : PÂNZETURI

ARTICOLE de MARIA

: GALANTERIE :

Mare Raion de

FURNITURI de MODE

INCĂLȚĂMINTE, etc.

Prețurile excepționale

: Găstăji delicioasele :
produse ale

BONBONERIEI : :

: : RENAISSANCE

cari se găsesc în detaliu la

COFETĂRIA RENAISSANCE

STRADA PARIS, 10

și în toate sucursalele

MISSIR

DIN ȚARĂ

— En Gros la Fabrica —

STR. POPA-TATU, 45